

doi: 10.3935/rsp.v23i3.1412

CONTRA PAEDAGOGICOS, IDEJA O LIBERALNOM OBRAZOVANJU

Darko Polšek

Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2015., 230 str.

U ovoj su knjizi sakupljeni tekstovi koje je autor pisao u duljem vremenskom razdoblju: prvi tekst napisan je još 1996. godine, a posljednji pred nekoliko godina, odnosno 2009. Tekstovi se razlikuju u opsegu, a i njihova je namjena poprilično različita. U pojedinim tekstovima namjena je autora opis postojećeg stanja, dok u drugima nastoji čitateljstvu prenijeti jasnu poruku o nekim problemima obrazovanja. Ponekad se tematiziraju velika pitanja, dok se na drugim mjestima pozornost usmjerava na lokalne probleme, ponajviše vezane uz obrazovni sustav, obrazovne politike i rashode za obrazovanje. Unatoč navedenoj razlici, autor u tekstovima nedvojbeno šalje poruku o važnosti i potrebi liberalnog obrazovanja. Publikacija je izuzetno zanimljiva, čak i za čitatelje koji se ne zanimaju previše za pitanja obrazovanja. Stoga je ovo štivo izuzetno važno ako se žele spoznati mogućnosti i ograničenja obrazovanja u gospodarskom razvoju.

U svijetu danas postoji gotovo opće jednoglasje o važnosti obrazovanja i znanosti kao presudnih odrednica uspjeha pojedinca, tvrtki i nacionalnog gospodarstva u 21. stoljeću. U skoro svim zemljama povećala su se izdvajanja za obrazovanje, znatno se uvećao broj nastavnika i profesora, stalno se osnivaju nove znanstvene ustanove te je gotovo zabilježena eksplozija upisanih studenata u terciarnom obrazovanju.

Ekonomska teorija godinama naglašava važnost stručnosti i znanja zaposlenih, kao i istraživanja i razvoja te društvenog kapitala kao važnih i neophodnih preduvjeta konkurentnosti i gospodarskog rasta. Jasno je potvrđeno kako su stupanj obrazovanosti radne snage (mjereno godinama školovanja), kao i izdvajanja javnoga sektora za obrazovanje i znanost, visoko korelirani sa stopom rasta realnog dohotka po stanovniku. Ipak, Polšek vrlo argumentirano pojašnjava kako se često sredstva neracionalno koriste, povrat od obrazovanja često je nedovoljan, a obrazovanju se pristupa kao da se njime može upravljati administrativnim ili birokratskim mjerama koje će same po sebi donijeti željeni učinak.

U ovoj vrlo zanimljivoj publikaciji, značajna pozornost usmjerena je na povijest hrvatskog pridruživanja mnogim pojavama vezanim uz obrazovni sustav, posebice Bolonjski proces, što se tada smatralo posebnim hrvatskim uspjehom. Danas se, međutim, u akademskim krugovima upravo Bolonjski proces smatra najvećim krivcem neuspjeha hrvatskog i europskog visokog školstva. Na hrvatskim fakultetima Bolonjski program proveden je na različite načine, a najznačajnija neželjena posljedica te reforme, ne samo kod nas, bilo je osnivanje cijelog niza birokratskih organizacija, odjela, raznovrsnih službi od razine države, sveučilišta, fakulteta, odsjeka pa čak i katedri. Tako je stvorena ogromna birokratska struktura koja zahvaljujući raspoloživim sredstvima i velikoj moći odlučivanja nadzire ne samo način studiranja nego i njegov sadržaj. Na mnogim fakultetima, nastavnici su tako obvezni ispuniti veliki broj raznovrsnih baza podataka u kojima su vidljive nastavne jedinice, njihov broj, sadržaji, ciljevi i ishodi učenja, što sve sigurno ne pomaže namjenskom trošenju novca i ne poboljšava kvalitetu nastavnog procesa.

Raznolikost pristupa uvjetovala je kako su na nekim fakultetima (odsjecima) studenti morali gotovo obvezno financirati svoj studij, a na drugima su bili oslobođeni te obveze. Zahvaljujući nejasnim uputama Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta na različitim fakultetima postojale su, a negdje postoje i danas, različitosti u načinu kako studenti financiraju svoje obrazovanje. Ponekad je to bilo određeno akademskim stupnjevima, a česte promjene obuhvaćale su i uvođenje dvovrsnih kriterija *za redovne studente* i *za studente za osobne potrebe* na temelju ostvarenih studijskih godina ili prema broju ECTS-a koji studentu nedostaju za prolazak na višu studijsku godinu i/ili prema kombinaciji ocjena.

Na sličan način, autor vrlo argumentirano razmatra sve kritike vezane uz navodnu pretjeranu neoliberalizaciju obrazovanja u Hrvatskoj. Često se zaboravlja kako ne postoji nikakav pakleni neoliberalni kapitalistički plan prema kojem bi se trebala smanjiti javna izdvajanja za obrazovanje i istraživanje. Postojeći podaci ukazuju baš suprotno te su mnoge razvijene zemlje apsolutno i relativno povećale svoja ulaganja u školstvo i istraživanja. Naravno, u uvjetima krize nisu se mogla i nadalje snažno povećavati ta izdvajanja jer je postojala jasna opasnost od proračunskih deficita i povećanja javnog duga. Najkraće, zemlje su shvatile da su trošile previše i osjetno iznad vlastitih mogućnosti.

Ujedno, velika izdvajanja za obrazovanje imala su sve manje povrate pa se postavilo pitanje njihove opravdanosti. Nadalje, za razliku od primarnog i sekundarnog obrazovanja gdje postoje očite društvene koristi u vidu produktivnije, zdravije i konkurentnije radne snage, koristi od tercijarnog obrazovanja prije svega imaju oni koji su završili taj program. Te se koristi očituju u lakšem zapošljavanju (visokoobrazovani čak i u Hrvatskoj čekaju osjetno kraće

na zaposlenje u odnosu na ostale skupine stanovništva), većim zaradama (ovisno o obrazovnom programu, osobe sa završenim fakultetom zarađuju od petine do četvrtine više od onih sa završenim srednjim obrazovanjem) te, konačno, mogućnosti profesionalnog napredovanja neusporedivo su veće za osobe sa završenim fakultetom. Ne bi li onda bilo pošteno da korisnici takvog obrazovanja snose barem dio troškova koje društvo ima za njihovo školovanje?

Argumentacija *znanje nije roba* (pa ga ne treba platiti) je uvelike pogrešna jer svako dobro (poput ručka) ili usluge (poput podučavanja) netko treba platiti, a najpoštenije je da ju plate oni koji koriste tu uslugu. Konačno, ako država svojim financiranjem pokriva sve troškove visokog obrazovanja, ona neminovno šalje pogrešne signale te motivira mlade na upisivanje onih programa s kojima kasnije neće naći posao. Stoga treba poslati jasnu poruku kako mladi i sami moraju snositi dio troška svog tercijarnog obrazovanja, što će ih gotovo sigurno usmjeriti na one fakultete i obrazovne programe s kojima mogu naći posao. Naravno, za osobe slabijeg imovinskog stanja mora postojati sustav stipendija i/ili besplatnog školovanja kako se ne bi dogodilo da tercijarno obrazovanje postane privilegija samo za bogate.

Polšek (na str. 136) jasno tumači kada bi se povećale upisne kvote (ili čak svima otvorio posve besplatan pristup visokome obrazovanju), novac koji se ulaže u studente, čak i uz pogrešnu pretpostavku kako nema dodatnog nastavnog opterećenja, sigurno bi još više opteretio proračun preko studentskih prava (na prehranu, smještaj, prijevoz, zdravstvenu zaštitu i sl.), a to znači dodatno opterećenje za porezne obveznike, odnosno roditelje, koji već ionako snose porezni teret. To pogotovo vrijedi za porezne obveznike koji nemaju djecu studente i koji za to dodatno opterećenje ne-

maju nikakav svoj interes, iako već ionako izdvajaju financijska sredstva za obrazovanje.

Autor smatra kako bi akademska zajednica morala napraviti velik pomak i shvatiti da porezni obveznici imaju potpuno pravo tražiti odgovornost prema utrošenim sredstvima. Naravno, to nije lako ideološki riješiti, ali nema sumnje kako studiji moraju biti pragmatičniji i jeftiniji. To se može lakše ostvariti ako akademska zajednica takve zahtjeve postupno počne usvajati i barem se malo prilagodi novonastaloj stvarnosti. Najkraće, sustav obrazovanja, kao i svaka javna politika, treba biti učinkovit i odgovoran prema utrošenim sredstvima, a za to je potrebno ukloniti neracionalnosti kojih, nažalost, u politici obrazovanja ima povećani broj.

Ovom knjigom autor je vrlo uspješno ostvario zahtjevu zadaću: pojasniti čitateljima mnogobrojne greške vezane uz hrvatsku obrazovnu politiku u razdoblju od posljednjih desetak godina. U cjelini, riječ je o vrlo zanimljivoj, korisnoj i vrijednoj knjizi autora koji odlično poznaje problematiku kojom se bavi.

Predrag Bejaković
Institut za javne financije

doi: 10.3935/rsp.v23i3.1426

THE PRINCIPLES OF HOUSING

Peter King

London i New York: Routledge, 2016.,
190 str.

Dugogodišnje predavačko iskustvo i autorska produktivnost konzervativnog britanskog filozofa i stručnjaka za stanovanje Petera Kinga pokazali su se presudnim pri odabiru naslova, sadržaja i cilja ove knjige. Knjiga se, prema autorovim riječima, sastoji od »ideja, koncepata i diskusija« veznih uz njegov četvrtstoljetni akademski rad te tvori zbirku »najvećih hitova« (str. viii). Drugim riječima, radi se o svojevrsnom džepnom leksikonu stanovanja zbog naglasaka na sažetom izlaganju nepromjenjivih i univerzalno valjanih »načela stanovanja«. Knjiga je tako, osim predgovora, uvoda, zaključka, popisa literature i kazala imena, podijeljena na sedam tematskih dijelova približno jednake duljine koji se sastoje od rasprava o pojedinim stambenim pojmovima.

Prvi dio naziva »Osnove« sadrži osnovna promišljanja stanovanja: značenje i razliku između »stanovanja« i »doma«; obrnuto proporcionalnu vezu »kvalitete« i »pristupa« stanovanju; opća mjesta »prošlosti« i »budućnosti« stambenog razvoja u svjetlu urbanizacije, industrijalizacije i demografskih promjena te uloge »ideologije« u stanovanju.

U drugom dijelu pod nazivom »Koncepti«, uvodničarski se problematiziraju koncepti svojstveni svim društvenim znanostima, pa tako i stambenim studijama. Riječ je isprva o »socijalnoj pravdi« prikazanoj kroz debatu između zagovornika prirodno-pravne, deontološke i utilitarne